

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : A20/2555

ชื่อโครงการ : การเปลี่ยนแปลงเชิงสัณฐานของตลาดชุมชนริมน้ำ
บริเวณลุ่มน้ำนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ชื่อนักวิจัย : นางสาวรุฬณี รัตนถาวรและนายพรชัย จิตติวสุรัตน์

บริเวณลุ่มน้ำนครชัยศรี เป็นช่วงที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจังหวัดนครปฐมใน 3 อำเภอ ได้แก่ บางเลน นครชัยศรีและสามพราน ในสมัยรัชกาลที่ 5-7 เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนสัญจรทางน้ำเป็นหลัก จึงมีตลาดเกิดขึ้น บริเวณริมน้ำจำนวนมาก ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาโครงข่ายถนนให้เชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึง รวมทั้งกระจายเข้าสู่พื้นที่ริมน้ำ การสัญจรทางน้ำจึงค่อยๆ ลดบทบาทลง ส่งผลให้ตลาดชุมชนริมน้ำหลายแห่งค่อยๆ ขบเซาลงจนกระทั่งปัจจุบัน ปี 2556 พบว่า ตลาดบางแห่งยังคงบทบาทการค้าไว้ได้ บางแห่งอยู่ในสภาพขบเซา รวมทั้งบางแห่งได้สูญหายไป งานวิจัยนี้จึงเป็นการค้นหาลักษณะการเปลี่ยนแปลงเชิงสัณฐานของตลาดชุมชนริมน้ำเหล่านี้ โดยทำความเข้าใจถึงเหตุและปัจจัยในเชิงสัณฐานและเชิงสังคมเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การวางแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูตลาดชุมชนริมน้ำแต่ละพื้นที่ให้กลับมามีชีวิตชีวาและคงความเป็น “สัณฐานศูนย์กลาง” ไว้ได้อีกครั้ง ผลการวิเคราะห์จากแบบจำลองเชิงสัณฐานตามแนวคิดสัณฐานวิทยาเมืองสเปซซินแทกซ์ ซึ่งสร้างจากโครงข่ายการสัญจรเปรียบเทียบระหว่างอดีตและปัจจุบัน ร่วมกับการสำรวจ การสังเกตการณ์ การใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้คนในพื้นที่ พบว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงสัณฐานมีความเกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของตลาด โดยมีผลต่อศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่เป็นสำคัญ กล่าวคือ 1) ตลาดที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูง จึงยังคงบทบาทการค้าเชิงท่องเที่ยวไว้ได้ ได้แก่ ตลาดท่านา 2) ตลาดที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีศักยภาพในการเข้าถึงปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ จึงมีบทบาทการค้าระดับชุมชน ได้แก่ ตลาดบางหลวง ตลาดบางเลน ตลาดรางกระทุ่ม ตลาดลำพญา ตลาดสามพราน และตลาดบางไทร 3) ตลาดที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีศักยภาพในการเข้าถึงต่ำ จึงมีเพียงการอยู่อาศัยไม่มีการค้าขาย ได้แก่ ตลาดบางปลา นอกจากนั้น ตลาดบางนกกระจ่าง ตลาดสามขา ตลาดคุณพระทวีและตลาดบางภาษี ไม่พบว่ามีอยู่ในปัจจุบัน 4) ตลาดที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีศักยภาพการเข้าถึงต่ำแต่เชื่อมโยงกับโครงข่ายถนนที่มีศักยภาพสูง ทำให้ตลาดเข้าถึงได้ง่าย จึงมีบทบาทการค้าระดับเมือง ได้แก่ ตลาดดอนหวาย 5) อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจและปัจจัยภายนอกมีผลต่อตลาดเช่นกัน ดังกรณี ตลาดจี่วรายและตลาดห้วยพลู แม้อยู่ในตำแหน่งที่มีศักยภาพสูง แต่ไม่สามารถคงกิจกรรมการค้าไว้ได้

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงเชิงสัณฐาน ตลาดชุมชนริมน้ำ ลุ่มน้ำนครชัยศรี สเปซซินแทกซ์

E-mail Address : tapanee.r@rmutr.ac.th

ระยะเวลาโครงการ : ตุลาคม 2554 – กันยายน 2555

Abstract

Code of project: A20/2555
Project name : Spatial Transformation of Waterfront Communities Market in
 Nakhon Chaisri River Plain, Nakhon Pathom Province
Resercher name: Miss Tapanee Rattanathavorn, Mr. Pornchai Jittiwasurat

This study then aims at examining the spatial transformation of these waterfront community markets by determining the causes and factors effecting change in terms of related spatial and socio-economic characteristics in order to design a conservation and restoration plan to revive and maintain the markets' spatial centrality. Results from the analysis using spatial model and urban morphology of space syntax built from the comparison of past and the present transportation networks, observations, questionnaires and in-depth interviews with local residents show how spatial transformation relates to the market's existence and affects an area's accessibility. In other words, 1) the markets which are easily accessible such as Tha Na market and Huai Phlu market are maintaining their commercial role at the city level. 2) the markets which are moderately accessible such as Bang Luang market, Bang Len market, Rang Krathum market, Lam Phaya market and Sam Pran market maintain their commercial role at the community level .3) the markets which are difficult to access such as Bang Pla market have only residential areas and host no commercial activities. Moreover, Khlong Nok Krathung, Sam Kha and Khun Pra Tawee markets no longer exist at present. 4) Markets in the difficult to access areas but which are connected to high potential road networks such as the easily accessible Don Wai market still maintain their commercial role at the city level. 5) However, social and economic factors also affect markets such as Ngew Rai market. Though this market is situated in a high potential location, the commercial activities cannot be sustained as there are several other business quarters and flea markets nearby.

Keywords : spatial transformation/ waterfront community market/ Nakhon Chaisri River Plain/ Space Syntax

E-mail Address : tapanee.r@rmutr.ac.th
Period of project : October 2011– September 2012